

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การก่อคดีที่อ้างอิงถึงความล้มเหลวของการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่ชายแดน ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมเนื้อหาในการศึกษาดังต่อไปนี้

- 1) แนวคิดนิเวศวิทยาการเมือง
- 2) แนวคิดการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ยั่งยืน
- 3) แนวคิดเศรษฐศาสตร์ธรรมชาติ
- 4) แนวคิดป่าชุมชน
- 5) แนวคิดการบังคับใช้กฎหมาย
- 6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดนิเวศวิทยาการเมือง

สิ่งมีชีวิตทั้งหลายในโลกย่อมมีความสัมพันธ์กัน และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นที่อยู่อาศัยไม่ทางตรงก็ทางอ้อม สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย ถือได้ว่าอยู่ภายใต้สภาวะวิกฤต “นิเวศวิทยาการเมือง” เป็นกรอบความคิดในการทำความเข้าใจประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อม

Bryant (1992) ได้นิยามนิเวศวิทยาการเมืองไว้ว่า คือ ความพยายามทำความเข้าใจต้นตอเงื่อนไข และกระบวนการทางการเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม โดยเป็นการผสมผสานการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อม และเศรษฐศาสตร์ การเมืองเข้าด้วยกัน นิเวศวิทยาการเมือง เป็นการวิเคราะห์ในเชิงพลวัต ที่อธิบายเกี่ยวกับกระบวนการและพลังผลักดันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยา โดยนำเอาข้อพิจารณาทางเศรษฐศาสตร์การเมืองผนวกกับหลักการทางนิเวศวิทยา กล่าวได้ว่าแนวคิดทางนิเวศวิทยาการเมืองเป็นวิภาษวิธีที่ปรับเปลี่ยนไปมา ระหว่างสังคมมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติภายในกลุ่มชั้นทางสังคม และภาวะในสังคมส่วนใหญ่ด้วย

กลุ่มชั้นของสังคม (Social Class) การจัดลำดับบุคคลในสังคมออกเป็นกลุ่ม ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันจากระดับสูงไประดับต่ำ สิ่งที่น่ามาใช้ในการแบ่งชั้นของสังคม คือ อาชีพ ฐานะ รายได้ ตระกูล หรือชาติกำเนิด ตำแหน่งหน้าที่ บุคลิกลักษณะของบุคคล การศึกษาชั้นของสังคมจะเป็นแนวทางในการศึกษาความต้องการของประชาชนในการตัดต้นไม้ทำลายป่า ชั้นของสังคมแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ได้ 3 ระดับ

1) ระดับสูง (Upper Class) ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูง เศรษฐีผู้ดีเก่า และได้รับมรดกจำนวนมาก เนื่องจากกลุ่มนี้มีอำนาจและอิทธิพล ในการทำธุรกิจตัดไม้ส่งออกต่างประเทศ จะมีความเป็นอยู่ในสังคมที่สุขสบาย ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เช่น ใช้จ่ายรถยนต์ราคาแพง มีบ้านราคาแพง

2) ระดับกลาง (Middle Class) ได้แก่ พนักงานและข้าราชการระดับปฏิบัติงาน และผู้ที่ประสบความสำเร็จทางอาชีพพอสมควร สภาพเป็นอยู่ไม่ขัดสน แต่ก็ไม่ถึงกับสามารถใช้จ่ายฟุ่มเฟือยได้ คนกลุ่มนี้จะพยายามสร้างฐานะให้ดีขึ้น จึงเป็นคนกลางประสานงานการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ระหว่างนายทุนกับผู้ใช้แรงงานตัดไม้

3) ระดับต่ำ (Lower Class) ได้แก่ กรรมกรที่มีรายได้ต่ำ เป็นกลุ่มผู้ใช้แรงงาน และมีทักษะพอสมควร ฐานะความเป็นอยู่ค่อนข้างขัดสน ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นต่อการครองชีพและประหยัด คนกลุ่มนี้จึงเป็นผู้ทำลายป่าไม้มากที่สุด

ชูศักดิ์ วิทยาภัก (2538) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการลุ่มน้ำของชุมชนภายใต้ระบบกรรมสิทธิ์ร่วมในภาคเหนือ พบว่า ชุมชนหมู่บ้านสามารถจัดการส่วนรวม เช่น การจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้สถาบันหมู่บ้านเป็นกลไกในการดูแลและการจัดการ โดยอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืนของทรัพยากรและความมั่นคงของชีวิตชุมชน ภาครัฐควรให้การรับรองสิทธิชุมชน และกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากรมาสู่ชุมชน หมู่บ้าน แต่ไม่ควรละเลยความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นกับรัฐ

2.2 แนวคิดการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ยั่งยืน

แนวทางเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ถูกกำหนดขึ้นภายใต้ชื่อ แผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) เพื่อเป็นแนวทางสำหรับกำหนดนโยบายของภาครัฐและเอกชน และสำหรับทางเลือกของบุคคลในศตวรรษหน้า ได้ปรากฏคำแถลงเกี่ยวกับหลักการในเรื่องป่าไม้ (Statement of Principles on Forest) เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการ การอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืนสำหรับป่าไม้ทุกประเภท อันเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจ และการรักษาไว้ซึ่งสิ่งมีชีวิตในทุกรูปแบบ (ประสาน ตั้งสิกบุตร, 2537)

Agenda 21 กล่าวไว้ว่า ประชากร การบริโภค และเทคโนโลยี เป็นพลังผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม จึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการบางอย่าง เพื่อลดรูปแบบการบริโภคที่ฟุ่มเฟือย และ ไร้ประสิทธิภาพในบางส่วนของโลก และย้ำว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นหนทางที่จะเอาชนะทั้งในเรื่องของความยากจน และการทำลายสิ่งแวดล้อม และหัวข้อหลักก็คือ ความจำเป็นที่จะขจัดความยากจน โดยให้ประชากรที่ยากไร้มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ดำเนินกลยุทธ์การพัฒนาประเทศในลักษณะที่ยั่งยืนโดยการเปิดโอกาสให้กลุ่มต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน เข้าไปมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง แม้รัฐบาลจะเป็นผู้รับผิดชอบหลัก ในการชี้แนะเพื่อการเปลี่ยนแปลง แต่ก็จำเป็นต้อง

ดำเนินงาน โดยอาศัยความร่วมมือกับฝ่ายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็องค์กระหว่ประเทศ ภาคธุรกิจ รัฐบาล องค์กรบริหารส่วนจังหวัด และการปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน ตลอดจนกลุ่มประชาชนในระดับต่าง ๆ ด้วย

โลกแห่งความเป็นจริงของการพัฒนาอย่างยั่งยืน หรือ โน้มน้าวให้คนในสังคมที่มีส่วนสร้างความเสียหายจากการพัฒนาแนวเดิม รู้ตัวเองและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง คำตอบก็คงอยู่ที่ การให้การศึกษ การพัฒนาสถาบัน ในสังคม และการบังคับใช้กฎหมาย แต่ในห้วงเวลาที่ผ่านมามีปัญหาเหล่านี้ถูกแก้ไขด้วย กระบวนการเศรษฐกิจและการเมือง ดังนั้นการตัดไม้ทำลายป่าจากผู้มีอำนาจ หรือ ได้รับสัมปทานจากรัฐ ที่ละเมิดสัมปทานในประเทศกำลังพัฒนา ทำให้ป่าไม้ที่มีคุณค่าในเขตป่าฝนเมืองร้อนจำนวนมากต้องย่อยยับ ไปต่อหน้าต่อตาต่อหน้าชาวบ้านที่อาศัยป่าไม้ยังชีพ การใช้อำนาจรัฐจัดการป่าหรือให้ผู้มีอิทธิพลเข้าใช้ประโยชน์จากป่า จึงเป็นอันตรายต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ถ้าพึ่งชาวบ้านเองก็ไม่สามารถเข้าไปต่อต้านอำนาจเถื่อนดังกล่าวได้ (ประสาน ตั้งสิกบุตร, 2541)

การแก้ไขปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า (Combating Deforestation) การอยู่รอดของป่าไม้จึงขึ้นอยู่กับ การยอมรับและการให้ความคุ้มครองคุณค่า (Value) ของป่าไม้ทางด้านสิ่งแวดล้อม ทางด้านการควบคุมสภาพภูมิอากาศ และคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม ผลประโยชน์ต่าง ๆ เหล่านี้ ควรถูกนำไปรวมไว้ในระบบบัญชีทางเศรษฐกิจของชาติ เมื่อมีการพัฒนาคน และคนได้รับการพัฒนา ในฐานะที่คนนั้นเป็นปัจจัยตัวกระทำ ที่นำเอาการพัฒนาคนมาเป็นแกนกลางของระบบการพัฒนา ให้เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นเมื่อ ระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4 ดำเนินไปด้วยดี โดยที่ทุกส่วนเป็นปัจจัยส่งผลในทางเกื้อกูลแก่กัน ทำให้ดำรงอยู่ด้วยดีด้วยกัน องค์ประกอบทั้ง 4 ได้แก่ มนุษย์ สังคม ธรรมชาติ และเทคโนโลยี

โดยพื้นฐานสังคมเป็นการจัดตั้งวางรูปแบบขึ้น เพื่อให้เป็นเครื่องมือและเป็นสื่อที่ช่วยให้กระบวนการทำงานดำเนินไปในทางที่จะอำนวยผลดีแก่มนุษย์ เช่นระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง ระบบการบริหาร ตลอดจนกิจการต่าง ๆ ก็เพื่อให้กระบวนการนั้นเกิดมีกำลังและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในการที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จ เพราะฉะนั้นระบบเหล่านั้นทั้งหมด จะต้องประสานกลมกลืนสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันบนฐานแห่งความรู้ในความเป็นจริงแห่งกฎธรรมชาติอันเดียวกัน ก็คือเป็นระบบที่ยั่งยืน ผลสำเร็จที่เกิดจากระบบการต่าง ๆ ทางสังคม เช่นเศรษฐกิจเจริญเติบโต จากการพัฒนาเศรษฐกิจสำเร็จผล สภาพบ้านเมืองสงบเรียบร้อย จุดเน้นทางสังคม ก็คือการสร้างบรรยากาศแห่งการไม่เบียดเบียน ตลอดจนบรรยากาศแห่งการช่วยเหลือเกื้อกูลพร้อมกันนั้น สังคมก็มีมาตรการพิทักษ์ป้องกันไม่ให้คนเบียดเบียนทำลายธรรมชาติแวดล้อม แต่มีมาตรการส่งเสริมสนับสนุนการกระทำ และกิจการที่เกื้อกูลแก่ธรรมชาติ

ธรรมชาติ ทัศนคติที่ดีของมนุษย์ต่อธรรมชาตินั้น ไม่ควรคิดแยกออกจากธรรมชาติ เลิกคิด

ทำลายธรรมชาติตามชอบใจควรมองตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และจะต้องมีชีวิตที่สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติเท่านั้น ก่อนหน้านี้ มนุษย์คิดที่จะเอาชนะธรรมชาติและจัดการกับธรรมชาติได้ ต่อไปนี้มนุษย์มองเห็นแล้วว่าการทำงานได้อย่างนั้นไม่ใช่เป็นความสามารถที่แท้จริงอันน่าภูมิใจแต่อย่างใดเลย ความสามารถที่แท้จริงของมนุษย์ก็คือการทำให้โลก ซึ่งเคยมีการเบียดเบียนกันมาตลอด ทำให้มนุษย์และสิ่งแวดล้อม สามารถอยู่อย่างเกื้อกูลกันได้ดียิ่งขึ้น

การประดิษฐ์ การผลิต การใช้เทคโนโลยี เพื่อแก้ปัญหาและอนุรักษ์ธรรมชาติโดยตรง มีมากมายหลายอย่างเพิ่มขึ้น ๆ เช่นการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เกื้อกูลไม่ทำลายธรรมชาติ เทคโนโลยีที่ประหยัดพลังงาน ใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีของเสียน้อย เนื่องจากเทคโนโลยีเป็นเครื่องจักรทำงานแทนมนุษย์ได้มากมาย ถ้ามนุษย์ใช้อย่างถูกต้อง จะเป็นปัจจัยที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

มนุษย์ในฐานะที่ควรให้ความสำคัญสูงสุด โดยมุ่งศึกษาและจัดสรรปัจจัยเกื้อหนุนอื่นเพื่อช่วยให้มนุษย์แต่ละชีวิตเจริญงอกงามเข้าถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มนุษย์ที่มีการพัฒนาจะเป็นปัจจัยตัวกระทำที่ดีที่สุด ที่จะช่วยให้ระบบสัมพันธ์องค์รวมใหญ่บรรลุจุดมุ่งหมายแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ มนุษย์ในฐานะทรัพยากรมนุษย์ คือ เป็นทุนหรือเป็นปัจจัยในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ก็พึงมีการพัฒนาให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ โดยมีสุขภาพดี ขยัน อดทน รับผิดชอบ มีฝีมือ มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญ ฯลฯ พร้อมทั้งจะเป็นกำลังในระบบเศรษฐกิจและสังคมที่จัดสรรให้เกื้อหนุนและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

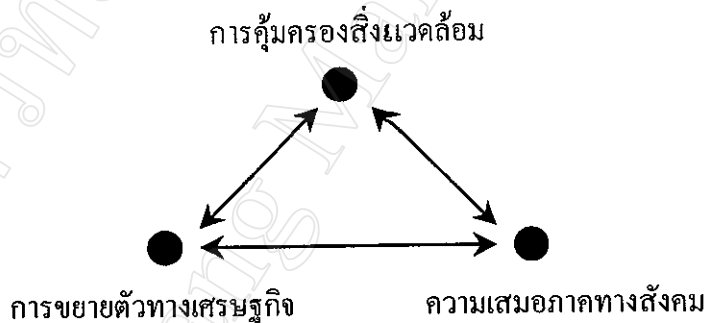
ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2541) ได้กล่าวถึง การพัฒนาแบบยั่งยืนไว้ 2 แนวคิด คือ ในอนาคตในสังคมไทยเราจะจัดการนโยบายสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งต้องการลดความขัดแย้งระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ กับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ในเชิงนิเวศวิทยาการเมืองร่วมสมัย โดยมีการค้นพบว่าในระยะหลังนี้ ได้มีการตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับความคิดกระแสหลักของการพัฒนาแบบยั่งยืนมากขึ้น ความคิดนี้จึงได้รับการส่งเสริมอย่างมากจากรายงานที่เรียกว่า “Brundtland Report 1987” ซึ่งเรียกร้องให้มีการพัฒนาแบบใหม่ที่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนส่วนใหญ่ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้ เพื่อส่งมอบเป็นมรดกให้แก่ชนรุ่นหลังในอนาคตด้วย ในการวางนโยบาย นักคิดแนวกระแสหลักได้แบ่งการพัฒนาแบบยั่งยืน ออกเป็น 3 มิติ คือ ส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยให้ความสำคัญแก่เรื่อง “คุณภาพ” ยั่งยืนเพื่อความเสมอภาคทางสังคม โดยสนองความต้องการของประชาชนผู้ยากไร้ ให้มีการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

บนพื้นฐานของ 3 หลักการนี้ พบว่าความคิดกระแสหลักของการพัฒนาแบบยั่งยืน มีอยู่ 2 แนวด้วยกัน สำหรับแนวที่หนึ่ง เป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มนักวางนโยบายและนักวางแผนพัฒนาของรัฐบาล รวมทั้งวงการธุรกิจเอกชน และสถาบันการเงินระหว่างประเทศ (เช่น IMF, ธนาคารโลก, ADB เป็นต้น) แนวคิดนี้ให้ความสำคัญอย่างมากในเรื่องการใช้กลไกตลาดเสรีในการพัฒนาประเทศ ปัญหา

สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นท่ามกลางการพัฒนา ถูกมองว่าเป็นเรื่องของผลกระทบที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่อาจแก้ไขได้ เช่น โดยการใช้เทคโนโลยีที่สะอาด ซึ่งจะชำระล้างมลภาวะ แนวคิดนี้เชื่อว่าการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพจะสามารถแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติได้ นอกจากนี้ความยากจนก็ไม่ใช่เป็นเรื่องยากลำบาก เพราะถ้าเศรษฐกิจดีขึ้นรายได้ประชาชนสูงขึ้น ปัญหาความยากจนก็จะได้รับการแก้ไขไปพร้อม ๆ กับปัญหาสิ่งแวดล้อม

แนวคิดที่สอง เป็นแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่อยู่บนพื้นฐานของ 3 หลักการ เช่นเดียวกัน แต่ปฏิเสธข้อสรุปที่บ่งว่า ความเจริญทางเศรษฐกิจจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความไม่เสมอภาค และความทรุดโทรมทางสิ่งแวดล้อม แนวคิดนี้ยอมรับว่าเศรษฐกิจจะต้องขยายตัว นี่คือการเชื่อมโยงข้อหนึ่งของความยั่งยืน แต่การพัฒนาไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นบนพื้นฐานของกลไกตลาดเสรี แนวคิดนี้ยอมรับเช่นกันว่าการปรับปรุงเทคโนโลยี และการคิดบัญชีต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม แต่ก็ไม่ควรให้ความสำคัญสูงสุดแก่เรื่องเหล่านี้

ในแนวคิดที่ 1 เราจะเห็นได้ว่า การพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นเรื่องเกี่ยวกับ “เทคโนโลยีนิยม” ผสมผสานกับ “อุดมการณ์กลไกตลาดเสรี” ส่วนในแนวคิดที่ 2 จะเป็นการมองแบบองค์รวม (holistic) ซึ่งเน้นความสัมพันธ์กันและกันของหลักการ 3 เสา

แผนภูมิที่ 1 การพัฒนาแบบยั่งยืนเกี่ยวกับเทคโนโลยีนิยมผสมผสานกับอุดมการณ์กลไกตลาดเสรี

แนวคิดที่ 1 ยึดมั่นในวิถีทางการพัฒนาแบบทุนนิยมอย่างแน่นแฟ้น และเสนอยุทธศาสตร์เชิงเทคโนโลยี (Technocratic Strategy) ขณะที่แนวคิดที่ 2 ตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับหลักการบางอย่างในระบบทุนนิยม และเสนอให้มีการปฏิรูปโครงสร้างและสถาบันที่อยู่บนพื้นฐานกฎเกณฑ์ทางนิเวศวิทยา

ความคิดและนโยบายเกี่ยวกับ “การพัฒนาแบบยั่งยืน” ไม่ว่าจะ เป็นแนวคิดแบบเทคโนโลยีนิยม หรือแนวคิดแบบปฏิรูป จัดได้ว่าเป็นตัวอย่างสำคัญของการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้ยุทธศาสตร์ที่เรียกว่า “ความทันสมัยทางนิเวศ” (Ecological Modernization) ยุทธศาสตร์แบบนี้ นับว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับปลายทศวรรษที่ 1980 แต่ก่อนนี้มีการมองว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นผลกระทบที่

เกิดขึ้นมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งเราสามารถแก้ไขได้โดยไม่ต้องเข้าไปยุ่งกับโครงสร้างต่าง ๆ เพียงแต่เราทำการชำระล้างสิ่งที่เกิดขึ้นก็เพียงพอแล้ว แต่ยุทธศาสตร์ Eco-Modernization กลับมองว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่เกี่ยวพันกับโครงสร้างการแก้ไขปัญหา จึงต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับโครงสร้างด้วย โดยการปรับปรุงประสิทธิภาพ หรือทำการปฏิรูปโครงสร้างต่าง ๆ เท่าที่จำเป็น ยุทธศาสตร์นี้ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อปรับเปลี่ยนระบบ (จากระบบหนึ่ง ไปสู่อีกระบบหนึ่ง) หากแต่ต้องการปรับปรุงระบบที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น นั่นคือ มีประสิทธิภาพมากขึ้นในการเผชิญหน้ากับวิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อม ซึ่ง E. F. Schumacher ผู้บุกเบิกแนวคิด Eco-Modernization กล่าวไว้ว่าใน “Small is Beautiful” ว่า การไม่สนใจเรื่องธรรมชาติไม่ใช่เป็นเรื่องผิดศีลธรรมเท่านั้น หากแต่ยังก่อให้เกิดความไม่มีประสิทธิภาพด้วย

เราอาจสรุปแนวคิดที่สำคัญ ๆ ของยุทธศาสตร์ Eco-Modernization ได้ดังต่อไปนี้

- 1) ธรรมชาติไม่ควรถูกมองว่าเป็นที่รองรับและเก็บกักของเสีย ธรรมชาติคือทรัพยากรที่มีค่าทางเศรษฐกิจ เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ผู้ใช้จะต้องจ่ายค่าเสียหายนี้
- 2) มลภาวะ และความเสื่อมโทรมทางธรรมชาติไม่ใช่เป็นปัญหาโคดเด็ว หากแต่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจสังคม ดังนั้นการควบคุมมลภาวะและการแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ จึงต้องถูกนำมาผนวกเชื่อมโยงกับกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของชาติ
- 3) มาตรการที่เน้นการแก้ไขมลภาวะหลังจากเกิดปัญหา เป็นการกระทำที่ไม่มีประสิทธิภาพ การป้องกันมิให้มลภาวะเกิดขึ้นเลย เป็นสิ่งพึงปรารถนาและคุ้มค่า
- 4) ปัญหาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ เป็นสิ่งที่ยุ่งยากสลับซับซ้อน โดยธรรมชาติ ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีการพิสูจน์ทางวิชาการอย่างละเอียด โดยอ้างว่าจะต้องนำมาประกอบการพิจารณาในการวางนโยบายหรือการใช้มาตรการทางการเมือง
- 5) ต้องให้ความสำคัญระดับสูงแก่เรื่องการรับรู้ความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม เมื่อประชาชนมีความรู้สึกว่าการมีความเสี่ยงสูงในการสร้างความหายนะทางสิ่งแวดล้อม รัฐก็จำเป็นที่จะต้องยอมรับว่า โครงการนี้เป็นสิ่งอันตรายและไม่ควรดำเนินการ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าไม่มีอันตราย

สรุปแล้ว แนวคิดหลักของยุทธศาสตร์ Eco-Modernization อยู่ที่คำว่า “ระมัดระวัง โดยการป้องกันล่วงหน้า” (Precaution) นั่นเอง

การวิเคราะห์เชิงนิเวศวิทยาการเมือง ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาแบบยั่งยืน ยึดมั่นในอุดมการณ์ที่เรียกว่า “อุตสาหกรรมนิยม” ซึ่งเน้นวิธีการผลิตและวิถีชีวิตแบบ “ทุนนิยมผสมการนิยมวัตถุ” ระบบทั้งระบบยังคงตั้งอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาที่เน้นความสำคัญของมนุษย์ ไม่ใช่ความสำคัญของธรรมชาติ การพัฒนาแบบยั่งยืน เป็นความพยายามที่จะให้มีการปฏิรูป เพื่อปรับปรุงระบบอุตสาหกรรมนิยมไปในทิศทาง “สีเขียว” มากขึ้น เพื่อให้ระบบนี้ได้มีชีวิตอยู่รอดยาวนาน แต่ปัญหาวิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่เกี่ยวพันกับระบบเศรษฐกิจสังคมที่ดำรงอยู่ ต้นตอของวิกฤตการณ์นี้อยู่ที่ระบบ เพราะฉะนั้น

การแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพที่สุดจึงมีอยู่ทางเดียวเท่านั้น คือต้องแก้กันที่ต้นตอโดยการปรับเปลี่ยนระบบอย่างถอนรากถอนโคน เมื่อแนวทางการพัฒนาแบบยั่งยืนไม่สามารถเสนอทางออกให้แก่เราได้ การสร้างแนวคิดใหม่หรือทางเลือกใหม่จึงเป็นสิ่งจำเป็น

ความคิดแบบนิเวศวิทยานิยม เป็นผลผลิตที่ได้มาจากการวิพากษ์ระบบอุตสาหกรรมนิยมสมัยใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แนวคิดนี้ มองว่าระบบที่ดำรงอยู่มีข้อบกพร่องหลายประการ ซึ่งก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อม และวิกฤตการณ์ในจิตวิญญาณของมนุษย์ ระบบนี้จึงสมควรที่จะถูกปฏิเสธและควรมีการสร้างระบบใหม่ ที่อยู่บนพื้นฐานของการสร้างความสัมพันธ์อย่างสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และระหว่างมนุษย์ด้วยกัน

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว การปฏิวัติวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งจะครอบคลุมถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจที่ดำรงอยู่ รวมไปถึงการปรับเปลี่ยนโลกทัศน์จากประโยชน์นิยมมาเป็นธรรมชาตินิยม ในขณะที่เดียวกันต้องมีการตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับ “วิถีการพัฒนา” ด้วยลัทธิบริโภคนิยมและการไล่ล่าสิ่งต่าง ๆ ตั้งแต่วัตถุ ธรรมชาติ แรงงาน ฯลฯ ก็ต้องลดลงในหมู่ของชนชั้นสูงและชนชั้นกลาง ขณะเดียวกันการโยกย้ายทรัพยากรจากชนชั้นดังกล่าวไปสู่ชนชั้นผู้ยากไร้ยังช่วยให้มีการยกระดับการสนองความต้องการของสังคมส่วนใหญ่ได้ ที่สำคัญก็คือ การเปลี่ยน โครงสร้างอำนาจและทรัพยากรจะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการขยายตัวของ “จิตสำนึกทางนิเวศ” ซึ่งกระจายสู่กลุ่มชนต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง

2.3 แนวคิดเศรษฐศาสตร์ธรรมชาติ

เศรษฐศาสตร์ธรรมชาติ เป็นเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของมนุษย์และโลกธรรมชาติ โดยเฉพาะคุณภาพชีวิตและจิตใจ ที่อยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ประเด็นหลักที่สำคัญประการหนึ่งของเศรษฐศาสตร์ธรรมชาติ คือ ความต้องการที่แท้จริงของมนุษย์ อะไรคือความต้องการที่ได้รับ การบิเคื่อนอกจากแนวทางดั้งเดิม ซึ่งจะทำให้มนุษย์เกิดความหลงใหลในการแสวงหาและครอบครองวัตถุอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เศรษฐศาสตร์ธรรมชาติจึงมีหลักคิดอิงบนพื้นฐานของข้อเสนอโดยกลุ่มคลาสสิกยุคเก่าว่า การสนองความต้องการทางวัตถุและจิตใจ ทำให้มนุษย์หรือสังคมมีความสุขมากขึ้น การแสวงหาความพึงพอใจสูงสุด ซึ่งแสวงหาแบบมีขอบเขต มีส่วนทำให้คนส่วนใหญ่ในสังคมอยู่ในสภาพพ้นจากความทุกข์ยาก เพราะมีการนำเอาทรัพยากรส่วนใหญ่ไปใช้ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสร้างสรรค์และสอดคล้องกับกฎของธรรมชาติ (ประเสริฐ ไชยทิพย์, 2542)

เศรษฐศาสตร์ธรรมชาติยึดหลักคำพูดของคานธีที่ว่า โลกเรามีทรัพยากรเพียงพอสำหรับสนองความต้องการของมนุษย์ แต่ไม่เพียงพอสำหรับความโลภของมนุษย์ หมายความว่า มนุษย์เราจะต้องเริ่มเปลี่ยนแปลงให้มีความนิยมใหม่เกิดขึ้น ดังนั้น เศรษฐศาสตร์ธรรมชาติจึงเน้นเรื่องความพอเพียง (Economics of Enough) ดังคำกล่าวในปรัชญาเต๋าที่ว่า “จงรู้จักหยุด เมื่อเพียงพอแล้ว” ตามความหมาย

นี้ เศรษฐศาสตร์ธรรมชาติจึงเป็นเรื่องของการจัดการทางเศรษฐกิจ สังคม ให้เป็นไปในทิศทางที่สนองความต้องการที่แท้จริงของมนุษย์ การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติที่สะสมมาจากอดีตกาลเพื่อมาดำเนินการผลิตสินค้าและบริการ ทำให้ต้องมีการค้นหาทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ทำให้ปริมาณป่าไม้ และสัตว์ป่าลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วในที่สุดก็ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและกลับคืนสู่มนุษย์โดยตรงมากขึ้นตามไปด้วย (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2541)

ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร (Resource Scarcity) และการจัดการทรัพยากร (Resource Management) ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของป่า ที่ดิน น้ำ แหล่งแร่ แหล่งประมงและอื่น ๆ เป็นปัญหาที่ผู้มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายก็เป็นผู้มีหน้าที่ในการตัดสินใจในการใช้หรือไม่ใช้ นโยบายที่ดี รวมทั้งองค์การพัฒนาเอกชน จำเป็นจะต้องมีกรอบทฤษฎี หรือกรอบแนวคิดในการทำความเข้าใจวิเคราะห์ปัญหาและจัดทำนโยบาย หากไม่มีกรอบแนวคิดที่ถูกต้องและเป็นระบบแล้ว ก็ย่อมไม่อาจกำหนดนโยบายที่ถูกต้องชัดเจน รอบคอบ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ (ประเสริฐ ไชยทิพย์, 2542)

หลักการจัดการทรัพยากรป่าโดยปกติแล้วจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลักๆ อยู่สามองค์ประกอบคือ 1) จำนวนประชากร 2) ปริมาณทรัพยากรป่าไม้ และ 3) ระบบเศรษฐกิจการเมือง กฎหมาย สังคม วัฒนธรรม ที่จำนวนประชากรและปริมาณทรัพยากรดำรงอยู่

1) จำนวนประชากร เป็นที่ทราบกันดีว่าจำนวนประชากรของประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจำนวนใกล้เคียง 60 ล้านคนในปัจจุบัน ประเด็นสำคัญคือ ประชากรส่วนใหญ่ยังต้องดำรงชีวิตด้วยการเกษตร ความหวังที่รัฐจะสร้างภาคอุตสาหกรรมขึ้นมารองรับประชากรที่เพิ่มขึ้น ไม่บรรลุผลอย่างน้อยที่สุดก็ในขณะนี้

2) ปริมาณทรัพยากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ป่าในประเทศไทยได้ลดลงเรื่อยๆ ไม่มีการขยายออกไปแต่ประการใด นอกจากนั้นประเด็นปัญหาสำคัญคือรัฐเท่าที่ผ่านมา ยังไม่สามารถจัดให้มีการจัดระบบการใช้ทรัพยากรป่าไม้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นมาได้

3) ระบบเศรษฐกิจ การเมือง การบริหาร กฎหมาย สังคมและระบบนิเวศ ในช่วง 3 ทศวรรษเศษที่ผ่านมา เศรษฐกิจของประเทศเติบโตขึ้นมาบนฐานของการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะการขายพื้นที่เพาะปลูกเป็นหลักแต่ประเด็นที่น่าจะให้ความสนใจเป็นพิเศษคือ ธุรกิจการเกษตร (Agribusiness) เติบโตขึ้น แต่ผู้ผลิตในระดับพื้นฐานคือ ชาวไร่ ชาวนา ตามชนบทประสบกับปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าของรัฐ เป็นต้น

ระบบการเมือง พัฒนาการทางการเมืองของประเทศในช่วง 60 ปีที่ผ่านมา ก็ยังไม่บรรลุผลถึงขั้นที่เกิดประชาธิปไตยที่แท้จริงขึ้นมา ในทัศนะทางรัฐศาสตร์และในพื้นฐานการรับรู้ของสาธารณชนทั่วไป หากถามว่า ระบอบประชาธิปไตยคืออะไร คำตอบที่จะได้มากที่สุดก็คือ ประชาธิปไตยคือระบบการ

เมืองที่อำนาจเป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน อย่างไรก็ตามหากมองจากทัศนะของการจัดการทรัพยากรแล้ว ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” จะมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น กล่าวคือระบอบประชาธิปไตยคือระบบที่ว่า “ทรัพยากรเป็นของประชาชน จัดการโดยประชาชน และเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน” นั่นเอง ปัญหาพัฒนาการทางการเมืองของประเทศไทยเมื่อมองจากมุมมองด้านการจัดทรัพยากรจะพบข้อสรุปว่า 60 ปีที่ผ่านมาซึ่งประกอบด้วยระบบราชการ (ข้าราชการ) ทั้งฝ่ายพลเรือนและทหาร คือกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ ถือว่ารัฐเป็นเจ้าของ เป็นผู้จัดการทรัพยากรเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ (ซึ่งอาจไม่ได้มีความหมายครอบคลุมถึงประชาชนก็ได้) บางครั้งบางครั้งวเมื่อเงื่อนไขทางการเมืองเปิดให้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ประชาชนมีโอกาสเลือกผู้แทนของตนเข้าไปมีส่วนในการกำหนดนโยบาย การจัดการทรัพยากรบ้างเป็นครั้งคราว แต่ปัญหามีอยู่ว่ากระบวนการ (Process) ของการเลือกผู้แทนเท่าที่ผ่านมาจนปัจจุบัน มีผลทำให้ผู้ที่เสนอตัวให้ประชาชนเลือกและได้รับเลือกจากประชาชนส่วนใหญ่แล้วเป็นตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่กลุ่มผลประโยชน์ของประชาชนผู้เป็นชาวไร่ชาวนาในระดับพื้นฐาน ดังนั้นประชาธิปไตยที่ยังคงเน้นจุดหลักอยู่ที่การเลือกตั้งผู้แทนราษฎร จึงยังไม่ใช่คำตอบที่ตรงเป้าต่อการจัดสรรทรัพยากรที่ดีและเป็นธรรม พัฒนาการทางการเมืองของประเทศไทย จะต้องก้าวต่อไปอีกถึงระดับการคืนอำนาจการจัดการทรัพยากรแก่ประชาชนให้ลงไปถึงระดับพื้นฐานมากที่สุด (ชูศักดิ์ วิทยาก็ค, 2541)

การพัฒนาทางด้านการปกครองและการบริหารประเทศไทยห้วง 60 ปีที่ผ่านมา สามารถกล่าวได้ว่าเป็นไปในแนวทางที่รวมศูนย์อำนาจการกระจายอยู่ แต่อาจสรุปได้ว่าเป็นการกระจายอำนาจในรูปแบบนั้น ด้วยว่ารัฐยึดถือความคิดที่ว่า อำนาจเป็นของรัฐหรือของทางราชการ แต่ก็ได้พยายามแบ่งปันให้กับประชาชน ซึ่งเป็นความคิดที่ไม่ถูกต้องตามปรัชญาของประชาธิปไตย ซึ่งถือว่า อำนาจเป็นของประชาชน ดังนั้น จุดยืนที่ถูกต้องสำหรับรัฐที่มาจากการเลือกตั้ง คือ ต้องคืนอำนาจในการจัดการทรัพยากรที่รัฐยึดกุมไปจากประชาชนคืนให้กับประชาชน วิธีการที่รัฐจะต้องทำคือต้องดำเนินการให้ชุมชนในระดับท้องถิ่น เช่นตำบล หรือหมู่บ้าน โดยองค์กรในการจัดการทรัพยากร ป่า ของชาวบ้านเป็นเจ้าของ เป็นผู้จัดการ และได้รับผลประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่นของเขา โดยรัฐทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำและอำนวยความสะดวกหรือสนับสนุนองค์กรของชาวบ้าน (พระธรรมปิฎก, 2539)

กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่แล้วสามารถกล่าวได้ว่าเป็นกฎหมายมาจากฐานคิดที่ว่า ป่าหมายถึง พื้นที่ที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดินและเป็นกรรมสิทธิของรัฐหรือของราชการ ดังนั้นป่าที่ชาวบ้านช่วยกันบำรุงรักษาไว้เป็นเวลาช้านานและถือว่าเป็นป่าชุมชน ในทางกฎหมายยังถือว่าเป็นป่าของรัฐ และการที่ประชาชนใช้ประโยชน์จากป่าจึงถูกตีความว่าเป็นการทำผิดกฎหมาย แต่บางกรณีรัฐเห็นใจจึงจะลุ่ม่อล้วยให้ กล่าวโดยสรุป กฎหมายป่าไม้ที่มีอยู่ในขณะนี้ ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขบนฐานแนวคิดของระบบประชาธิปไตยที่ถือว่า

“ทรัพยากร เป็นของประชาชนจัดการโดยประชาชนและเพื่อประโยชน์ของประชาชน”

สังคมและวัฒนธรรมไทยในห้วงเวลา 3 ทศวรรษครึ่ง ของการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทย เกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างรวดเร็ว และรุนแรง ความแตกต่างระหว่างภาคเมืองกับชุมชนปรากฏตัวอย่างชัดเจนขึ้น ในลักษณะที่ชุมชนเมืองเติบโตขยายตัวทางวัตถุ ชุมชนชนบทแตกสลาย วัฒนธรรมบริโภคนิยมหรือวัฒนธรรมแบบ “กินทิ้งกินขว้าง” เข้ามาแทนที่วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลากหลาย ที่สำคัญที่สุดก็คือ สิ่งที่เราเรียกว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ซึ่งในที่นี่มีความหมายเฉพาะเจาะจงก็คือ “สติและปัญญาที่เคยทำหน้าที่ชี้นำให้แก่ผู้คนในสังคมในชุมชนว่า การจะใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนถาวรกับป่ากับเขา กับน้ำกับนก กับดินกับหญ้า พืชพรรณสัตว์ป่า และแมลง ผู้เป็นเพื่อนร่วมโลกนั้น ทำได้อย่างไร” ภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวนี้ ถูกเหยียบย่ำทำลาย ละทิ้ง อย่าง ไม่เห็นคุณค่าไปในระหว่างกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในห้วงเวลาที่ผ่านมา (ชูศักดิ์ วิทยาคัด, 2541)

ผลที่ตามมาของนโยบายการพัฒนาทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรมในแนวดังกล่าว คือ สังคมถูกชักนำให้เข้าสู่กระแสการพัฒนา ซึ่งท้ายที่สุดแล้ว ได้ก่อให้เกิดปัญหาที่อยู่ในชั้นวิกฤติ 2 ปัญหาหลัก ดังนี้

1) การแตกสลายของระบบนิเวศ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) และความหลากหลายทางพันธุกรรม (Genetic Diversity) ในกรณีรายงานการศึกษาวิจัยนี้ จีบเฉพาะประเด็นเรื่องการสูญหายหรือการลดลงของพื้นที่ป่าเท่านั้น

2) ความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม รูปธรรมของปัญหานี้ คือ ปัญหาความยากจนในชนบท ปัญหาการไร้และหรือสูญเสียที่ดินทำกิน ปัญหาการขายสิทธิ ขายเสียง ปัญหาโสเภณี และปัญหาอื่น ๆ ที่เป็นผลต่อเนื่อง

2.4 แนวคิดป่าชุมชน

ป่าชุมชน (Community Forest) คือ รูปแบบของการจัดการป่าไม้ที่นำเอาความต้องการพึ่งพาป่าของประชาชน มาเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการป่า และให้ประชาชนผู้ได้รับประโยชน์จากป่าดังกล่าว เป็นผู้กำหนดแผนการและควบคุมการดำเนินงาน ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพื่อผลประโยชน์ต่อเนื้ออย่างสม่ำเสมอตามความต้องการของชุมชน ในประเทศไทยได้มีการดำเนินการด้านป่าชุมชนมาเป็นเวลานานแล้ว ตามสภาพการพึ่งพาป่าของประชาชน ที่มีต่อแหล่งป่าไม้ที่อยู่ใกล้เคียงหมู่บ้านต่าง ๆ ซึ่งมีรูปแบบการใช้ประโยชน์จากป่า แตกต่างกันไปตามสภาพภูมิประเทศ ระบบนิเวศวิทยา สภาพเศรษฐกิจและสังคม

การพัฒนาป่าชุมชน ได้อยู่บนพื้นฐานของความคิด 4 ประการ คือ

- 1) แนวความคิดทางด้านนิเวศวิทยา ซึ่งได้ยอมรับว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ (Ecosystem) ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างสิ่งมีชีวิต คือ คน ต้นไม้ สัตว์ป่า และสิ่งไม่มีชีวิต
- 2) แนวความคิดของการพัฒนาชนบท ซึ่งมองเห็นว่ากิจกรรมทางด้านป่าไม้ เป็นกิจกรรมที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในชนบทให้สามารถยืนอยู่ได้
- 3) แนวความคิดของการกระจายอำนาจ เป็นแนวความคิดในการดูแลรักษาป่าไม้
- 4) แนวความคิดด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นแนวคิดที่เห็นว่า ทรัพยากรป่าไม้ เป็นทรัพยากรที่ออกขายได้ สามารถที่จะได้รับการจัดการให้มีผลประโยชน์ต่อเนื่องสม่ำเสมอ

วิชิต นันทสุวรรณ และจ่านงค์ แรงพินิจ (2541) กล่าวถึงวัฒนธรรมชุมชน และการสืบทอดวิถีชีวิตของชุมชนไว้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นหนึ่งในหลายกรณีที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพ หรือความสามารถของชาวบ้าน และชุมชนในการปรับใช้วัฒนธรรม เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ผ่านระบบคุณค่าเดิมของชุมชน

กระบวนการปรับใช้วัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาพื้นที่ป่า ปรากฏให้เห็นในกิจกรรมทางสังคม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชน กระบวนการนี้สามารถสังเกตผ่านชีวิต ของผู้ทรงภูมิปัญญาในชุมชน กลุ่มคนเหล่านี้ได้สร้างระบบคิดที่เปิดโอกาสให้ “คุณค่า” และ “มูลค่า” ผสมผสานกันอย่างลงตัว เพื่อการปรับตัวเข้าสู่สภาพป่าไม้ที่สมดุลในปัจจุบันด้วยกระบวนการสำคัญ ได้แก่ การลดการตัดต้นไม้ทำลายป่า การปลูกป่าทดแทน การจัดเวรยามดูแลป่า

ดังนั้น จึงเกิดชุมชนที่ชาวบ้านจำนวนมาก ได้สร้างกลไกทางสังคมวัฒนธรรมใหม่ ด้วยการพึ่งพาอาศัยกัน ในเชิงแลกเปลี่ยน ผ่านกลไกการจัดการที่ชาวบ้านสร้างขึ้น ที่สำคัญได้แก่ กลุ่มและองค์กรชุมชน ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายใต้กลไกการจัดการใหม่นี้ ได้ดึงดูดญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านให้ใกล้ชิดกันอีกครั้งหนึ่ง เกิดเป็นเครือข่ายการแลกเปลี่ยนและการพึ่งพาระหว่างกัน นับวันเครือข่ายของชาวบ้านยิ่งขยายตัวออกไป สมาชิกของเครือข่ายไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะใน “หมู่บ้าน” แต่ตัดข้ามขอบเขตทางการปกครอง ไปสู่คนภายนอกที่มีความสนใจร่วมกัน จึงเรียกเครือข่ายในลักษณะนี้ว่า “ชุมชนใหม่” โดยให้ความรู้และประสบการณ์ในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติให้อยู่ร่วมกันได้

นอกจากนี้ ชาวบ้านและชุมชนในภาคต่าง ๆ ยังได้ประยุกต์หลักการหรือคุณค่าของประเพณี และพิธีกรรมเก่า ให้กลับมาทำหน้าที่และรับใช้วิถีชีวิตในปัจจุบัน

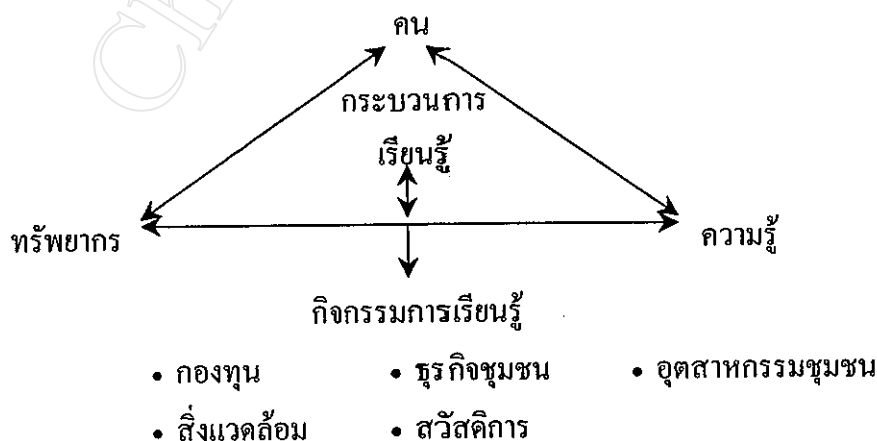
สถาบันการเรียนรู้ของชุมชน การรวมตัวเพื่อแสวงหาทางออกร่วมกันในรูปกลุ่มและองค์กร ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ร่วมกัน กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ และการถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างชาวบ้าน ส่งผลให้กลุ่มคนเหล่านี้ ได้สัมผัสสัมพันธ์ และเชื่อมโยงกัน เป็น

“เครือข่ายการเรียนรู้” และชุมชนจำนวนมาก ได้รักษาและพัฒนาความสัมพันธ์นี้อย่างต่อเนื่องและมั่นคง จนมี “ภาวะเป็นสถาบัน” ซึ่งอาจมีชื่อต่างกัน เช่น มหาวิทยาลัยชาวบ้าน สมาคม ชมรม เครือข่าย ศูนย์ และกลุ่ม เป็นต้น ต่างนำลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมชุมชน มาเป็นแนวทางการเรียนรู้ จึงเป็นธรรมชาติง่าย และตรงตามความต้องการของชาวบ้าน โดยมีผู้นำ ผู้รู้ หรือปราชญ์ชาวบ้าน ทำหน้าที่ถ่ายทอดแนวคิด ความรู้ หรือชุดประสบการณ์ของชุมชน ให้แก่ผู้สนใจนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตต่อไป

พัฒนาการของสถาบันที่กล่าวนี้ เกิดขึ้นควบคู่กับกระบวนการเรียนรู้ และสถาบันการเรียนรู้ของชุมชน มีความหลากหลายบนพื้นฐานของสังคมวัฒนธรรมชุมชน รูปแบบการบริหารจัดการทุนของชุมชนในแต่ละแห่ง จึงสัมพันธ์กับพื้นฐานดังกล่าว และสอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ความหลากหลายของรูปแบบ และการจัดการที่ยืดหยุ่น สูง ช่วยให้สถาบันตอบสนองความต้องการของชาวบ้านและชุมชนได้มากกว่า

นอกจากนี้ วิจิต และ จำนงค์ ยังกล่าวถึงกระบวนการปรับบทบาททางการศึกษาของชุมชน ในส่วนของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ และการสนับสนุนและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของชุมชน โดยมีกระบวนการสำคัญดังนี้

บทบาทของชุมชนในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ การทำความเข้าใจบทบาทของชุมชนในการจัดการศึกษา คือ การเรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวบ้านในชุมชนสัมผัสได้ และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต การที่ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต เพราะการจัดการศึกษาของชุมชน มิได้เกิดขึ้นลอย ๆ แต่เป็นการศึกษาที่มีรากฐานมาจากชุมชน รากฐานสำคัญของชุมชนที่เป็นองค์ประกอบของการเรียนรู้ มี 3 อย่าง ได้แก่ คน ความรู้ และทรัพยากร จากแผนภาพต่อไปนี้แสดงให้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่าง คน ความรู้ และทรัพยากร ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ดังกล่าว ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นและทำความเข้าใจ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

แผนภูมิที่ 2 ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง คน ความรู้ และทรัพยากร ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้

บทบาทของชุมชนในการสนับสนุน และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ นอกจากเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้แล้ว บทบาทที่ชุมชนต้องทำควบคู่กัน ไป คือ การสนับสนุนและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้เข้มแข็งและยั่งยืน จากการศึกษาชุมชนในทุกภาคของประเทศนั้น พอจะสรุปได้ดังนี้

1) การสร้างและพัฒนาองค์กรชาวบ้านหรือองค์กรชุมชน

องค์กรชาวบ้านหรือองค์กรชุมชนมีฐานะเป็นองค์กรจัดการ ซึ่งชุมชนต้องเข้าไปมีบทบาทสนับสนุนให้ชาวบ้านสามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ได้ เท่าที่ศึกษาจากชุมชนต่าง ๆ ได้พบการเรียนรู้และกิจกรรมหลายอย่าง ที่เป็นผลมาจากการนี้ ในด้านที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติพบว่า มีกองทุนพืช กองทุนสัตว์ และป่าชุมชน ฯลฯ ด้านเงินทุน มีกลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน และกองทุนหมู่บ้าน ฯลฯ ด้านที่เกี่ยวกับความรู้ มีการจัดการร่วมกันในรูปแบบเครือข่าย ชมรม และสมาคม เป็นต้น นอกเหนือจากการเรียนรู้ที่อยู่บนพื้นฐานของชุมชน อันได้แก่ คน ความรู้และทรัพยากรแล้ว สมาชิกขององค์กรชาวบ้าน ยังได้รับผลประโยชน์จากการจัดการร่วมกัน ความสัมพันธ์ภายในองค์กรจึงมั่นคงและส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนั้นยั่งยืน

2) การสนับสนุนและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้

การสนับสนุนและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ นับเป็นอีกบทบาทหนึ่งของชุมชนในการช่วยให้กระบวนการเรียนรู้เติบโตและก้าวหน้าอย่างมั่นคง การสนับสนุนและการพัฒนานี้ ชุมชนโดยทั่วไปมักเริ่มต้นจากการสนับสนุนให้องค์กรชาวบ้าน ได้มีโอกาสนำทรัพยากรธรรมชาติ เงินทุนและความรู้ของตน ไปแลกเปลี่ยนกับองค์กรชาวบ้านและองค์กรอื่น ๆ ซึ่งส่งผลให้เกิดการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรเหล่านี้ บนพื้นฐานของการเรียนรู้ การพึ่งพาอาศัยและการจัดการร่วมกัน นับได้ว่าเครือข่ายการเรียนรู้ได้เกิดขึ้นแล้ว ผลการศึกษาของ วิจิต และจ่านงค์ พบว่า ชุมชนทั่วทุกภาคของประเทศ ได้จัดการให้เครือข่ายของตน เชื้อต่อการถ่ายทอดประสบการณ์การเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ได้มาสอดคล้องกับวิถีของชุมชน แผนภาพที่แสดงตอนต้นจะช่วยให้มองเห็นกระบวนการและสามารถทำความเข้าใจเครือข่ายการเรียนรู้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ทุกวันนี้ เครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชนขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง ไม่จำกัดขอบเขตทางพื้นที่และสภาพภูมิศาสตร์ แต่เป็นเรื่องของคนในทุกหนแห่งที่มีความสนใจร่วมกัน มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และหนุนช่วยกันตามความสามารถที่มีอยู่ อาจเรียกเครือข่ายการเรียนรู้แบบนี้ว่า “ชุมชนจุดใหม่” หรือ “ประชาคม”

3) การสร้างและพัฒนาสถาบันการเรียนรู้ของชุมชน

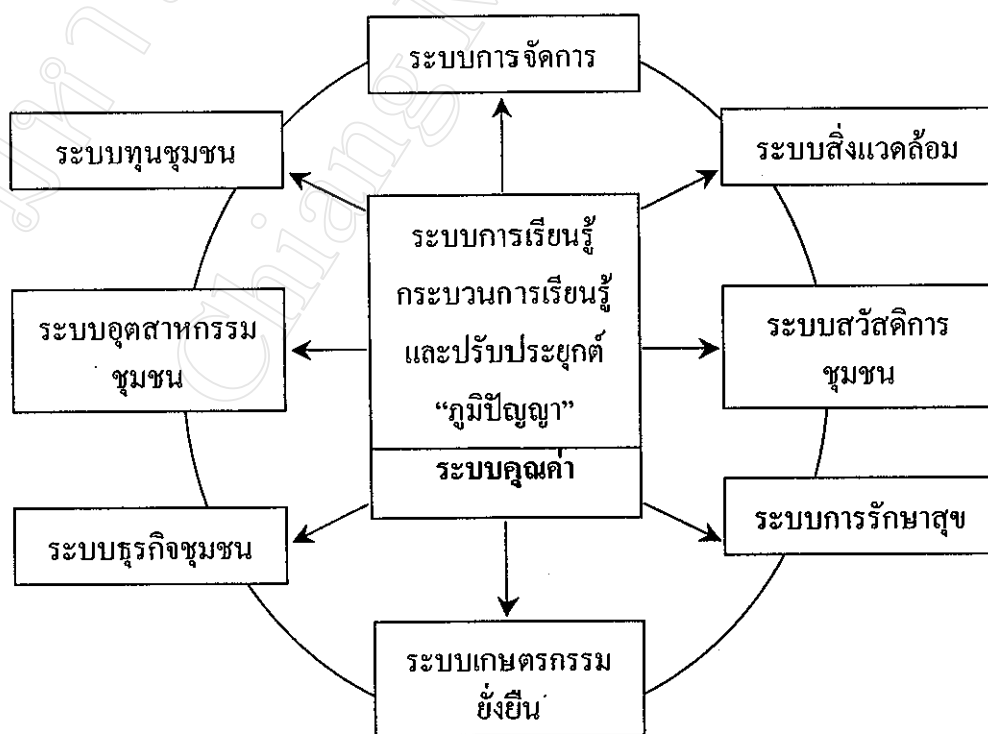
การศึกษามหาวิทยาลัยของชุมชนในการจัดการศึกษาครั้งนี้ ได้พบความคาดหวังอย่างหนึ่งของชุมชน คือ การรักษาองค์กรชาวบ้าน กระบวนการ และเครือข่ายการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นแล้ว ให้คงอยู่และสืบทอดไปสู่ลูกหลานคนรุ่นหลัง ชุมชนบางแห่งจึงได้พยายามพัฒนาองค์กรและเครือข่าย ให้มี

ความมั่นคงและเข้มแข็ง ชักนำชาวบ้าน เด็ก และเยาวชนให้เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และถ่ายทอดประสบการณ์ที่มีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวาง บางชุมชนเรียกกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดในส่วนนี้ว่า “มหาวิทยาลัยชาวบ้าน” และ “มหาวิทยาลัยชุมชน” นับวันกระบวนการเหล่านี้ได้กระจายออกได้กว้างขวางและเข้มแข็งมากขึ้นเป็นลำดับ เป็นที่พึ่งของคนในชุมชน และสร้างทางเลือกใหม่ของตนเอง

ระบบที่เกี่ยวข้อง 10 ระบบ ที่นำไปสู่แนวทางการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของชุมชน หรือ “ชุมชนยั่งยืน” (Sustainable Community) มีรายละเอียดดังนี้

1) ระบบคุณค่า เป็นนามธรรมที่คอยกำกับ หรือการดำเนินกิจกรรมของระบบอื่น ๆ โดยมี “คน” และ “การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน” เป็นเป้าหมายสำคัญ ระบบคุณค่าจะเน้นการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน (สังคมหรือชุมชน) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ (การผลิต การจัดการทรัพยากรและการเลือกเทคโนโลยี) และคนกับคุณธรรม (กายและจิต) ระบบคุณค่าจึงปรากฏอยู่ในกฎระเบียบต่าง ๆ ของสังคมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และกระบวนการถ่ายทอดการเรียนรู้ของชุมชน

2) ระบบการเรียนรู้ เป็นแกนกลางของกิจกรรมทุกระบบ เป็นการเรียนรู้ที่ต่อเชื่อมความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนเข้ากับความรู้ทางสากล พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องและรับใช้วิถีชีวิตของชุมชน ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันกิจกรรมหรือระบบอื่น ๆ จึงต้องมีการเรียนรู้เฉพาะระบบหรือเฉพาะด้าน โดยมี “ภูมิปัญญา” เป็นแกนกลางเชื่อมโยงความรู้ทุกส่วนเข้าด้วยกันเป็นองค์ความรู้ใหม่ของชุมชนไทย

แผนภูมิที่ 3 ระบบและกระบวนการของแนวทาง “ชุมชนยั่งยืน”

3) ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน คือการเกษตรที่คำนึงถึงวงจรความอุดมสมบูรณ์โดยธรรมชาติ หลีกเลี่ยงเทคนิคหรือวิธีการเกษตรที่ส่งผลกระทบต่อวิถี ธรรมชาติ เกษตรกรรมยั่งยืนในทางรูปธรรม จึงหมายถึง เกษตรผสมผสานสวนเกษตร สวนสมรม (ภาคใต้) ไร่นาสวนผสม เกษตรธรรมชาติ พุทธเกษตรกรรม ฯลฯ ที่มีเป้าหมายเพื่อการบริการและมีส่วนร่วมเพื่อการบริโภคและมีส่วนร่วมเพื่อการแบ่งปันและแลกเปลี่ยน ทั้งผ่านระบบการแลกเปลี่ยนแบบวัฒนธรรมชุมชนและแบบใหม่

4) ระบบทุนชุมชน คือ การพึ่งตนเองด้านทุน หรือนัยหนึ่ง คือ ระบบการสะสมทุนของชุมชนที่มีรูปแบบและวิธีการทางวัฒนธรรม เข้ามามีบทบาททั้งในด้านการระดม การบริหารจัดการ หลักเกณฑ์และกฎระเบียบต่าง ๆ รากฐานความคิดจึงแตกต่างจากการสะสมทุนของระบบทุนนิยม และมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการปัจจัยพื้นฐานของสมาชิกในชุมชน

5) ระบบธุรกิจชุมชน หรือ การตลาดที่ชุมชนต้องการ ซึ่งประกอบด้วย การจัดการด้านการตลาด เพื่อเพิ่มมูลค่าของผลผลิตของตนเอง การจัดการด้านการตลาดเพื่อลดต้นทุนสินค้าอุปโภคบริโภคที่ชุมชนผลิตเองไม่ได้ ต้องนำเข้ามาจากภายนอกชุมชน และสุดท้ายคือการจัดการด้านระบบการแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างชุมชนต่อชุมชน และระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค

6) ระบบอุตสาหกรรมชุมชน เป็นระบบคู่กับระบบธุรกิจ แต่มีรากฐานมาจากระบบการพึ่งตนเองเดิมที่ครอบครัวเป็นผู้แปรรูป เก็บถนอมผลผลิตของตนเอง ไว้บริโภคในระยะยาว และเทคนิควิทยาการแปรรูปต่าง ๆ เช่น เครื่องสีมือ การผลิตเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้านต่าง ๆ เป็นต้น ที่ไม่ได้รับโอกาสในการพัฒนา โดยชุมชนและเป็นของชุมชนเอง อุตสาหกรรมชุมชน จึงมี 3 แบบ ประกอบด้วย อุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิต อุตสาหกรรมชุมชนผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรในท้องถิ่น และอุตสาหกรรมชุมชนที่นำวัตถุดิบจากภายนอก มาผลิตเพื่อตอบสนองการบริโภคและใช้สอยในชุมชน

7) ระบบสิ่งแวดล้อม นอกเหนือไปจากเกษตรและอุตสาหกรรม ที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแล้ว ระบบสิ่งแวดล้อมของชุมชน ยังครอบคลุมถึงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อวิถีชีวิต ระบบสิ่งแวดล้อมจึงหมายถึง ดิน น้ำ ป่า อากาศ การจัดการทางกายภาพของชุมชน เช่น ถนนหนทาง แหล่งศูนย์กลางชุมชน เป็นต้น และสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อการเจริญชีวิตด้วย

8) ระบบสวัสดิการชุมชน การคิดในครั้งแรกของชุมชนคือ ชาวบ้านต้องมีสวัสดิการเหมือนข้าราชการ เมื่อรัฐให้ไม่ได้ ชุมชนต้องดำเนินการเอง จึงมีกองทุนที่เกิดขึ้นจากการนำผลกำไรของกองทุนชุมชนต่าง ๆ มาจัดสรรเป็นค่ารักษาพยาบาล ค่าทำศพ บำนาญ ฯลฯ เมื่อสำเร็จแล้วพบว่าเป้าหมายที่สำคัญของระบบสวัสดิการชุมชน คือ การสร้างหลักประกันความมั่นคงในชีวิตร่วมกัน หลักประกันที่ว่านี้ อาจหมายถึงการช่วยเหลือให้ผู้ไม่มีที่ดินทำกินของตนเองได้ด้วย

9) ระบบการรักษาสุขภาพ ตั้งอยู่บนฐานความรู้ด้านการแพทย์ ที่เรียกรวม ๆ ว่า แพทย์แผนไทย ซึ่งมีได้เน้นที่การรักษาแต่เน้นการดูแลสุขภาพ ซึ่งเชื่อมโยงตั้งแต่ภาวะร่างกายของคน (ธาตุ)

ฤดูกาล อาหาร และยาสมุนไพร เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการการผลิตในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน และระบบการรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

10) ระยะเวลาจัดการชุมชน นอกเหนือไปจากการที่ทุกระบบ มีการจัดการของตนเองแล้ว ทั้งชุมชนจะต้องมีการจัดการร่วม เพื่อให้อยู่ในทิศทางเดียวกัน ระบบการจัดการชุมชนนี้ อาจหมายถึง ระบบแม่ของทั้ง 9 ระบบ ที่ทำให้องค์กรชุมชน (ใหม่) ที่เกิดขึ้น พัฒนาภาวะความเป็นสถาบันทางสังคม ที่สมาชิกในชุมชนพึงพาได้ทดแทนบทบาทของสถาบันหมู่บ้าน (เดิม) ที่อ่อนตัวลง

ชุมชนหนึ่ง ๆ อาจไม่สามารถพัฒนาระบบทั้ง 10 ระบบ ขึ้นภายในชุมชนได้ครบ แต่ชุมชน สามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยกันขึ้นมาทดแทนได้

2.5 แนวคิดการบังคับใช้กฎหมาย

กฎหมายเป็นกลไกหลักที่จะกำหนดกรอบกติกาของสังคม โดยกำหนดบทบาทของประชาชน เนื่องจากกฎหมายเป็นคำสั่ง คำบัญชาของรัฐที่สั่งให้ราษฎรปฏิบัติตาม ฉะนั้นกฎหมายจึงเป็นฐานรองรับ การใช้อำนาจรัฐที่สำคัญที่จะนำมาบังคับใช้ให้มีประสิทธิภาพต่อการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนา แบบยั่งยืน การบังคับใช้กฎหมาย แยกพิจารณาได้เป็น 2 คำ คือ การใช้บังคับ (Application) กับการ บังคับใช้ (Enforcement) ซึ่งทั้งสองคำนี้มีความหมายแตกต่างกัน กล่าวคือ การใช้บังคับ หมายถึง การ นำด้วยบทกฎหมาย ที่เป็นถ้อยคำที่บันทึกอยู่ในหนังสือ หรือบันทึกในราชกิจจานุเบกษา มาใช้บังคับตาม เจตนารมณ์ของกฎหมายนั้น ๆ ซึ่งก่อนหน้านี้อาจใช้ไม่ได้ และจะเริ่มใช้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ส่วนการ บังคับ หมายถึง เมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว แต่ทางเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ยังไม่ได้นำเอากฎหมายนั้นมา ใช้ ก็ยังไม่ถือว่ามี การบังคับใช้แล้ว การบังคับใช้นั้นจะส่งผลทำให้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์ขึ้น เพราะ หากผู้ใดไม่ทำตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายจะถูกจับได้ จะส่งผลให้ผู้กระทำความผิดนั้นต้องรับโทษตามที่ กฎหมายกำหนดใช้นี้เป็นการบังคับใช้กฎหมาย (สุनीย์ มัลลิกะมาลย์, 2542)

การพิจารณาถึงการบังคับใช้กฎหมายนั้น จะต้องคำนึงถึงประเด็นหลัก 3 ประการ

- 1) เนื้อหาสาระของกฎหมายที่จะต้องครอบคลุมไปถึงวัตถุประสงค์ หรือ เจตนารมณ์ของ กฎหมาย และมาตรการและวิธีการต่าง ๆ ที่กฎหมายนั้นจะนำมาใช้
- 2) องค์กรหรือหน่วยงานของรัฐที่บังคับใช้กฎหมาย ซึ่งการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ ที่กฎหมายกำหนดไว้นั้น จะต้องคำนึงถึงความเกี่ยวพันระหว่างองค์กร ในด้านการสอดประสานความ ขัดแย้ง ตลอดจนความซ้ำซ้อนขององค์กรหรือหน่วยงานหลักตามกฎหมายนั้น ๆ กับองค์กรหรือหน่วย งานอื่น ทั้งของรัฐบาลและเอกชน ในลักษณะของความมีสหสัมพันธ์ (Correlation) และปฏิสัมพันธ์ (Interaction)

3) มาตรการลงโทษ (Sanction) ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับลักษณะความผิดที่เกิดขึ้นจากการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายนั้น ๆ

จากหลักการพื้นฐานของกฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทยในปัจจุบัน อาจวิเคราะห์โครงสร้างได้ว่ามีส่วนประกอบที่สำคัญ 4 ส่วน (สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2542) ดังนี้

1) แนวนโยบายแห่งรัฐเกี่ยวกับการพิทักษ์คุ้มครองสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 เป็นครั้งแรก ทั้งนี้เนื่องจากการตื่นตัวและความเคลื่อนไหวของนานาประเทศ ให้ตระหนักถึงสภาพความรุนแรงของปัญหา และอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์เมื่อสภาพแวดล้อมถูกทำลายไป นอกจากนั้นแนวนโยบายแห่งรัฐว่าด้วยการพิทักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติตามรัฐธรรมนูญได้ระบุไว้โดยที่ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 หมวด 5 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 79 “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการสงวนบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริมบำรุงรักษาและคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตามหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดสภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน” นโยบายแห่งรัฐนี้แม้ว่าไม่ก่อให้เกิดสิทธิตามรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชน แต่เป็นพื้นฐานและแนวทางให้ฝ่ายนิติบัญญัติที่จะตรากฎหมายออกมา

2) มาตรการทางแพ่ง เนื่องจากเนื้อหาของกฎหมายแพ่ง เป็นกฎหมายที่มีหลักการในด้านของการบังคับใช้แก้ไขปัญหาระหว่างเอกชนกับเอกชน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โดยอาจจะมีเรื่องของสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ เกิดขึ้นตามความเหมาะสมของเรื่อง เช่น ในเรื่องของโรงงานอุตสาหกรรม ที่รัฐกำหนดให้ต้องมีระบบบำบัดของเสีย ให้เป็นไปตามที่กำหนด ก่อนจะปล่อยทิ้งออกสู่สภาวะแวดล้อมได้ แต่โรงงานนั้นยังไม่ได้สร้างระบบบำบัดดังกล่าว แล้วพบว่าผลเสียจากการปล่อยของเสียลงสู่แหล่งน้ำทำให้น้ำมีสารพิษปนเปื้อน เมื่อประชาชนนำไปอุปโภคบริโภค แล้วเกิดเจ็บป่วย หรือเกิดความเสียหายแก่พืชผลทางการเกษตร โรงงานนั้นก็จำต้องรับผิดชอบ ใช้ค่าเสียหายทางแพ่งให้แก่ผู้เสียหายได้

3) วิธีการทางรัฐศาสตร์ เป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์ ของการผสมผสานกันระหว่าง การใช้อำนาจตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กับวิธีการสร้างความรู้สึกร่วมกันมีส่วนร่วม ในกลุ่มของผู้มีส่วนได้เสียและชุมชน เพื่อมุ่งรักษาผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม (Common good) การที่รัฐมุ่งรักษาผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวมดังกล่าว ทำให้รัฐต้องมีหน้าที่หรือภารกิจหลายประการ

4) กฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทย มีหลายฉบับที่สำคัญ ได้แก่

- พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507
- พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504
- พระราชบัญญัติสงวนป่า พ.ศ. 2535
- พระราชบัญญัติสงวนป่าและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

แม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติมานานหลายปี แต่ปรากฏว่าประเทศไทยประสบกับปัญหาทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรออย่างรวดเร็ว ทั้งนี้มีผลมาจากการบังคับใช้กฎหมาย ขอบกพร่องของกฎหมาย และจิตสำนึกของประชาชนเป็นสำคัญ

จากการศึกษาการใช้มาตรการทางกฎหมาย กับความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจุบันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เป็นปัญหาเรื้อรังดวน ที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ ตลอดจนจนถึงสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น และมีผลต่อภาวะแวดล้อมมากมาย แม้ว่าทางราชการจะป้องกันปราบปรามอย่างไรก็ไม่ได้ผล เนื่องจากผู้กระทำผิดมักเป็นกลุ่มนายทุนนิยม มีพวกพ้องมาก บางครั้งมีเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในการสอบสวน ปรากฏว่า จำนวนอ่อน ไม่พอฟ้อง หรือขาดพยานหลักฐานในการดำเนินคดี

ดังนั้นจะเห็นได้ชัดเจนว่าอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการบริหาร อบต. มีหน้าที่เกี่ยวข้องกันอยู่ จากการที่สมาชิก อบต. และคณะกรรมการบริหาร อบต. มีความเข้าใจในบทบาทของตนเอง ย่อมสามารถนำความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ได้อย่างสมบูรณ์ โดยจัดทำในลักษณะแผนพัฒนาตำบล ที่แสดงออกถึงแนวคิดในการเลือกใช้มาตรการทางกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นของตน ตลอดจนสิ่งอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน

2.6 งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

Ganjanapan (1994, 1996) กล่าวว่าไว้ว่า ปัญหาการบุกรุกป่าและการตัดไม้อย่างผิดกฎหมายที่ปรากฏทุกวันนี้ เป็นผลสืบเนื่องโดยตรงจากระบบกฎหมายและการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของภาครัฐ ทำให้การกระจายผลประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มเอกชน และชาวบ้านที่มีฐานะยากจน โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศ การสนับสนุนและยอมรับแนวคิดและแนวทางการรณรงค์เอกชนในเขตป่าอย่างเป็นทางการ โดยปฏิเสธระบบกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างสิทธิเอกชนและสิทธิชุมชน และยังนำไปสู่การบุกรุกทำลายป่าเพิ่มมากขึ้น นโยบายอนุรักษ์ทรัพยากรของรัฐก็มีการลักลั่นและเป็นเรื่องทางการเมือง

Gibbs (1986 อ้างใน สุรพงษ์ จิวภักดิ์, 2541) ได้สรุปสาเหตุของความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับมหภาคว่า เกิดจากสาเหตุสำคัญ 3 ประการคือ

- 1) การใช้ทรัพยากรโดยไม่ระมัดระวังเพื่อการส่งออกและความต้องการเงินตราต่างประเทศ

- 2) นโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรที่มองข้ามการจัดการระดับพื้นที่
- 3) ผลที่ไม่พึงปรารถนาของนโยบายการพัฒนา ที่ทำให้มีการอพยพย้ายถิ่น เข้าไปอยู่ในเขตต้นน้ำลำธาร

นอกจากนี้ Gibbs ยังกล่าวอีกว่า ปัญหาความเสื่อมโทรมของป่าไม้บริเวณต้นน้ำลำธาร และวิธีการที่เหมาะสมเป็นปัญหาที่มีความสำคัญมาก การพังทลายของดินทำให้ประชาชนในเขตชนบทที่ต้องอาศัยทรัพยากรดินและน้ำเพื่อการเพาะปลูก รู้สึกว่าตนเองมีรายได้ลดน้อยลง ปัญหาดังกล่าวนี้ ความรุนแรงมากในประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งส่วนใหญ่มีการเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็ว การเพิ่มจำนวนประชากรอย่างรวดเร็วนี้ นอกจากทำให้สัดส่วนการถือครองที่ดินต่ำลงแล้ว ยังก่อให้เกิดการใช้ที่ดินแบบเข้มหรือมีการใช้ที่ดินอยู่ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่องแล้ว ยังส่งผลให้มีการบุกรุกใช้ที่ดินบริเวณเชิงเขา ซึ่งง่ายต่อการพังทลาย ผนวกกับการบุกรุกป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ การทำลายป่าไม้และการทำการเกษตรแบบไร่เลื่อนลอย ยิ่งทำให้ทรัพยากรดินเสื่อมโทรมลงอย่างมาก และทำให้เกิดน้ำป่าที่รุนแรงรวดเร็วเป็นอันตรายต่อทรัพย์สินอย่างมาก นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อเนื่องตามมามีคือ ป่าไม้ลดความอุดมสมบูรณ์ พื้นที่เพื่อการเกษตรและพื้นที่ป่าสงวนลดลง ศักยภาพในการผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังน้ำลดลง และยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์ในที่สุด

ธงชัย จารุพัฒน์ (2542) ได้สรุปถึงสาเหตุที่ป่าลดน้อยลงว่า การบุกรุกทำลายป่าเป็นปัญหาสำคัญของประเทศในปัจจุบัน มีผลทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็ว มีผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อม การที่พื้นที่ป่าไม้ถูกบุกรุกทำลายจนมีจำนวนน้อยลงมีสาเหตุสำคัญสรุปได้ดังนี้ 1) ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ การเพิ่มจำนวนประชากร การอพยพย้ายถิ่นที่อยู่ของราษฎร การส่งเสริมให้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อการส่งออก การใช้เทคโนโลยีที่ล้ำสมัยในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาอุตสาหกรรมไม้ ปัญหาเรื่องนายทุน ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน ปัญหาการทำลายป่าโดยการทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขา ปัญหาไฟป่า โรค และแมลง 2) ปัญหาด้านระเบียบ กฎหมาย และนโยบาย ประกอบด้วย ปัญหาในเรื่องกฎหมาย กฎกระทรวง และระเบียบ ปัญหาเรื่องการยอมรับสถานภาพของราษฎรที่เข้าไปบุกรุกทำลายป่า ปัญหาเรื่องการหลีกเลี่ยงกฎหมายของผู้กระทำผิด จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว เป็นผลที่ทำให้พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยถูกบุกรุกทำลายอย่างต่อเนื่องตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

มนัส สุวรรณ (2539) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมนั้น มิได้ก่อปัญหาไปทุกกรณี มีหลายกรณีและหลายพื้นที่ซึ่งมนุษย์สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน กล่าวคือมนุษย์และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติมีส่วนร่วมสนับสนุนซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดสมดุลทางธรรมชาติของระบบนิเวศวิทยา

วีระพงษ์ บุญโญภาส (2540) กล่าวไว้ในเรื่อง “อาชญากรรมทรัพยากร กับความล้มเหลวใน

การใช้กฎหมาย” ไว้ว่า พื้นที่ป่าไม้ของประเทศลดลงอย่างรวดเร็วโดยไม่มีสิ่งใดหยุดยั้งปรากฏการณ์นี้ได้ สิ่งปรากฏเป็นรูปธรรมก็คือ จำนวนพื้นที่ป่าไม้ของประเทศซึ่งเคยมีอยู่ร้อยละ 53.38 ของพื้นที่ประเทศในปี พ.ศ. 2501 ลดลงเหลือร้อยละ 43.21, 34.15 และ 28.00 ในปี พ.ศ. 2516, 2521 และ 2531 ตามลำดับ จนกระทั่งในปี 2540 พบว่าเหลือไม่ถึงร้อยละ 26.6 พื้นที่ป่าไม้ลดลงทั้ง ๆ ที่รัฐบาลแต่ละยุคสมัยได้ดำเนินนโยบายหลายประการเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้กับประเทศ แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อหยุดยั้งการตัดไม้ทำลายป่าได้ โดยสังเกตได้จากสถิติการจับกุมและผลการดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ประจำปี 2533 (ดูตารางที่ 3 ในภาคผนวก ก) พบว่า มีการจับกุมผู้กระทำความผิด 11,887 ราย แต่ไม่ได้หมายความว่า ความผิดที่เกิดขึ้นจริง ๆ เพียง 11,887 รายเท่านั้น เพราะผู้กระทำความผิดที่มีได้ถูกจับกุมยังมีอีกเป็นจำนวนมาก เมื่อทำการสอบสวน นำตัวผู้กระทำความผิดส่งฟ้องไปถึงการดำเนินคดีในชั้นศาล พบว่ามีเพียง 3,416 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 28.7 ของการจับกุมเท่านั้น

นอกจากนี้ วีระพงษ์ ยังกล่าวอีกว่า ความล้มเหลวต่อการบังคับใช้กฎหมายต่อ “อาชญากรรมทรัพยากร” เนื่องด้วยความคิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ เป็นความคิดที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย กระทรวงมหาดไทยจึงมีหนังสือเวียนด่วนมาก ที่ มท. 0204/260 ลงวันที่ 17 มกราคม 2527 กำหนดให้ฝ่ายปกครองเข้ามาเกี่ยวข้องในฐานะเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน ควบคุมการสอบสวนด้วย แม้ว่านโยบายของกระทรวงมหาดไทย มุ่งปรับปรุงพนักงานสอบสวนในคดีเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้วกลับส่งผลในทางตรงกันข้าม ต่อการบังคับใช้กฎหมายของคดีทรัพยากรธรรมชาติ กล่าวคือ

- 1) การให้พนักงานฝ่ายปกครองเข้ามาเป็นพนักงานสอบสวนควบคุมการสอบสวนนั้น ก่อให้เกิดปัญหาระบบอำนาจหน้าที่ อำนาจการบังคับบัญชา ซึ่งเท่าที่เป็นอยู่ยังไม่มี ความชัดเจน
- 2) การบังคับใช้กฎหมายในคดีทรัพยากร ขาดการประสานงานที่ดี
- 3) การสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพยากร ไม่มีการกำหนดรายละเอียดการประเมินผล
- 4) นโยบายเกี่ยวกับการสอบสวนความผิดในคดีทรัพยากรธรรมชาติมีความสลับซับซ้อนยุ่งยากต่อการปฏิบัติแตกต่างจากการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป

นอกจากนี้ ปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายในคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ระบบการรายงานการสืบสวนหาผู้กระทำความผิด การเก็บรักษาของกลาง การเก็บรักษาสำนวน การตรวจสำนวน การควบคุมการสอบสวน รวมตลอดไปถึงประชาชนที่รู้เห็น ไม่ยอมมาแสดงตนเป็นพยาน ล้วนเป็นผลกระทบต่อ การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคดีความผิดด้านทรัพยากรธรรมชาติทั้งสิ้น จึงถึงเวลาแล้วที่จะต้องหันมาแก้จุดที่เป็นปัญหา โดยตรงแทนที่จะมุ่งแก้ปัญหาเฉพาะปลายเหตุ มิฉะนั้นแล้วในอนาคตอันใกล้ ป่าไม้ในประเทศไทยอาจถูกบุกรุกทำลายไปจนหมดสิ้น

เสน่ห์ จามริก และคณะ (2536) กล่าวถึงป่าชุมชนไว้ว่า เป็นขบวนการทางสังคม หรือการ

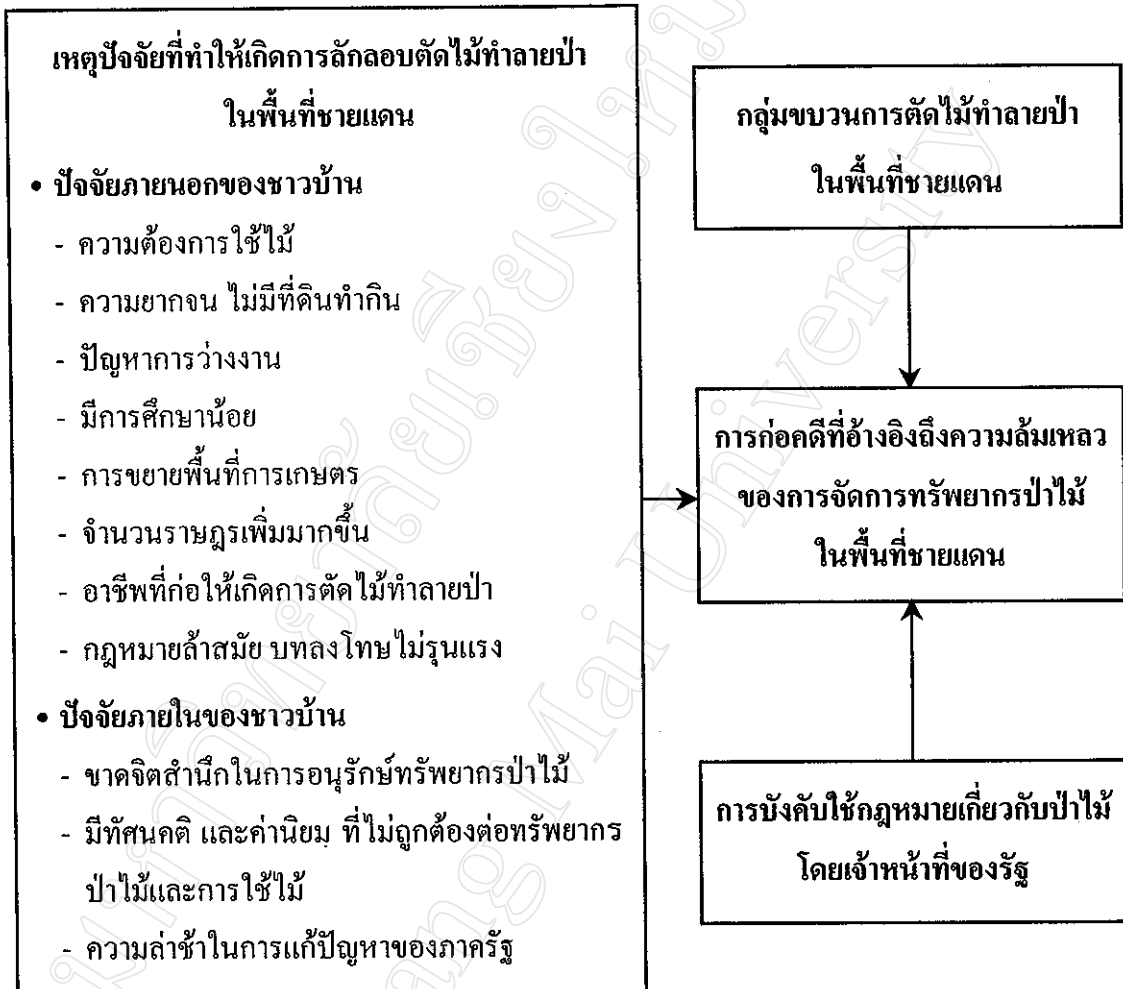
รวมตัวขององค์กรประชาชนในระดับชุมชนหนึ่ง เพื่อการใช้ประโยชน์และจัดการทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งถือว่าเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และเป็นธรรมเนียมพื้นฐานของระบบความคิด ภูมิปัญญา อุดมการณ์ และสิทธิชุมชน ซึ่งเน้นหลักการทางศีลธรรมและความมั่นคงในการยังชีพของ ชุมชนเป็นสำคัญ

โลกสีเขียว (2543) ได้กล่าวถึงคดีการบุกรุกทรัพยากรป่าไม้ของชาติในสรุปข่าวสิ่งแวดล้อม หัวข้อข่าว “คดีป่าทำชนะจับไม่ถึงตัวการ” โดยสรุปไว้ว่า เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2543 นายปลอดประสพ สุรัสวดี อธิบดีกรมป่าไม้ได้เดินทางไปตรวจปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าท่าชนะ จังหวัด สุราษฎร์ธานี พร้อมทั้งได้มอบนโยบายต่อกองกำลังเฉพาะกิจป้องกันและปราบปรามพื้นที่ป่าท่าชนะ ให้ขยายพื้นที่การตรวจสอบออกไปอีก เพราะปัญหาการบุกรุกป่ามาจากความต้องการที่ดินเพื่อขยายพื้นที่ การเกษตรและต้องการไม้ แต่ไม่เชื่อว่าชาวบ้านจะทำโดยไม่มีใครหนุนหลัง ส่วนทางด้านนายสังเวียน คงดี ป่าไม้เขตสุราษฎร์ธานี กล่าวในวันเดียวกันว่า ป่าสงวนแห่งชาติป่าท่าชนะมีพื้นที่ทั้งสิ้น 662,781 ไร่ ได้มอบให้สำนักงาน ส.ป.ก. ดำเนินการปฏิรูปที่ดินให้ราษฎรที่บุกรุกครอบครองรวม 397,150 ไร่ แต่ภายหลังได้ส่งพื้นที่คืนกรมป่าไม้จำนวน 71 แปลง ซึ่งถูกล้อมรอบด้วยพื้นที่การเกษตรของราษฎร ทำให้จ่ายต่อการบุกรุกขยายที่ทำกิน ต่อมาวันที่ 10 เมษายน 2543 นาย मुख สุไลมาน เลขาธิการคณะกรรมการการปกครอง สภาผู้แทนราษฎร เปิดเผยว่า เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2543 ได้ยื่นญัตติต่อประธาน คณะกรรมการให้พิจารณาปัญหานี้ เพราะเชื่อว่ามียุทธวิธีและเจ้าหน้าที่อยู่เบื้องหลัง แม้มีการ สอบสวนและมีรายชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องแล้ว แต่ยังไม่มีการดำเนินคดีกับผู้ใด

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัญหาการบุกรุกป่าและการตัดไม้อย่างผิดกฎหมายที่เกิดขึ้นในประเทศ ส่วนใหญ่เกิดขึ้นด้วยเหตุปัจจัยที่ต่างกันหลายประการ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งมาจากความต้องการใช้ประโยชน์ จากไม้โดยตรง ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งต้องการใช้ประโยชน์ในด้านพื้นที่ เพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการเกษตรและการขายที่ดิน ก่อให้เกิดขบวนการตัดไม้ทำลายป่า และปรากฏเป็นคดี พิพาทอย่างมากในปัจจุบัน ในขณะที่การบังคับใช้กฎหมายโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นไปอย่างล่าช้าและไม่ เตียบขาด ส่งผลให้กลุ่มผู้กระทำผิดไม่เกรงกลัว ในทางตรงข้ามกับสร้างอิทธิพลอยู่นอกกฎหมายเพราะ เจ้าหน้าที่ของรัฐบางกลุ่มอยู่เบื้องหลัง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้การจัดการทรัพยากรป่าไม้ของประเทศ ไม่ประสบผลเท่าที่ควร หรือกล่าวได้ว่าเป็นความล้มเหลวในด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้นั่นเอง

2.7 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ในการศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาไว้ดังนี้

จากกรอบแนวคิดข้างต้นกล่าวได้ว่า เมื่อชาวบ้านในพื้นที่ชายแดนลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ทั้งนี้อาจมีสาเหตุเนื่องมาจากเหตุปัจจัยทั้งภายนอก และ/หรือจากปัจจัยภายในของชาวบ้าน อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ ประการรวมกัน ในขณะเดียวกัน ก็มีกลุ่มขบวนการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าอยู่อย่างมากมาย ยิ่งส่งผลมีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่ามากขึ้น แต่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกลับมิได้บังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำผิด หรือบังคับใช้กฎหมายด้วยความไม่จริงจังและต่อเนื่อง ย่อมส่งผลให้เกิดคดีการกระทำผิดลักลอบตัดไม้ทำลายป่ามากขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง ความล้มเหลวของการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ชายแดนนั่นเอง